

Fáradjon az elnökségbe

NICK ELSDORF

A Iso, tiétek az Ottó, de akkor vizitek magatokkal a Kurtot is – fordult hozzám a minap egy bécsi rosszakaróm, amikor arról értesült, hogy kérges tenyerű kisgazdáink nem csupán a szabad demokráciát kedvelik. Ajánlata cseles kompromisszumot sejtett: veszni hagyná a habsburgi Páneurópa-gondolatot (*sag schon*, néhány piknikkel kevesebb), csak finoman megszabadulhasson Waldheim főhadnagy úrtól, aki még mindig nem gyógyult ki „balkáni amnéziájából”. „Gonosz árukapsolás! – süvöltöttem magamból kikelve – a végén még néhai *Schutzbund*otokat is ráncsóznátok, most, hogy tönkreszavaztuk a miénket.”

„Minek nektek új elnök egyáltalán? – zavargott a bécsi demokrata tovább. – Néhány hete még egy szelíd, idős úriember állt az életeken (igaz, keresztneve mostanság rossz emlékeket ébreszt Ausztriában), aki jól bírta a fehér ember nyelvét és végre nem csörömpölt a kanálával a teáscsészében. Mit akartok még, mohó pannonok?” Bonapartét a Duna-parton? – kérdezte volna, ha gyerekkorában ugor-iskolába járatják szülei.

Azonnal beláttam, itt sürgős magyarológiai oktatásra van szükség. Közösén kezdtük hát tisztázni a „békés átmenet” fogalmát, csöppet sem zavartatva magunkat attól, hogy mindössze arra a három kérdésre nem tudunk választ adni, hogy honnan, hová és miként. Leszögeztük azonban, hogy az átmenetnek nem szabad átbálgatásá fajúlnia, mert annak szomszédból-átgazolás illetve szomszédba-átvándorlás lehet a következménye. Megállapítottuk ugyanakkor, hogy átrohanni sem szabad, mert annak viszont szomszédból-átgazolás illetve szomszédba-átvándorlás lehet a következménye. Miután ily sikerrel tömörítettük látványos szillogizmusokba a pesti pártok finom ecsetvonásokkal megrajzolt jövőképeit, sajnos megszűnt közöttünk minden egyetértés. Mondhatnám, a derék ausztró-magyarista ettől fogva egy árva szavamat sem értette.

Für Pozsgay

Holott dőlt belőlem a választási nyelvezet. Keztem igaz honfitársként a Hálózattal, de rögtön bajba kerültem, amikor a „szabad”-ot liberálisnak fordítottam, mégis a szociális védőhálót kezdtem emlegetni. Pedig hálósobai csendes kételeyeimet (vajh lesz-e még *Überhaupt* szabadelvű programpárt a Kárpát-medencében?) nem is kötöttem beszélgetőpartnerem orrára. „*Netz*!” – rikoltottam, hogy fölébresszem érdeklődését, így újabb szervához jutottam. Azonnal bevágtam neki egy pazar sarkalatosat, gondolván,

hogy a kisipári metaforák világában jobban kiismeri magát. Én makacs módon kardinális vagy fundamentális törvényekről értekeztem, ő meg csak kötötte az ebet a karóhoz: *Grundgesetz* és punctum. Ha egyszer grund, akkor menjünk le kubikba – gondoltam –, és jött az „agyag”, no meg a „döngölés”. Hangulatfestendő, szegényes német tudásom nem jutott túl az „*eintrampeln*” (beletramplizni) ígén, nem csoda, hogy a bécsi bennszülött kacarászásba lendült.

„Kommunisták nélküli antikommunizmus” – próbálkoztam gyorsan egy kis dialektikával, tudván, hogy Bécsset nem ismeretlen a zsidók hiányában fel-fellángoló antiszemitizmus fogalma. Üres bólogatás volt a válasz. Éreztem, elő kell jönnöm a farbával, lévén a konok labanc kipróbált, majd elfajult 68-as. „Hát azt tudod-e te ál-közép-európai, hogy e tájon húsz év után is lehet még új-balosan antilibális (oppardon, népi demokratikus) érvekkel úgymond szociáldemokratizálni egy kommunista pártot?” Félttem, monológom botrányos unalomba fúl, hát visszakanyarodtam az építőiparhoz: „van-e harmadik út? – tettem fel a kérdést merő görönggyel a lelkemben (vö. M3-as) – s ha nincs, akkor miért kurzus és miért keresztény?” „*Für Pozsgay*...” – kezdett el végre elmélkedni anyanyelvén tanítványom, ám azonnal félbe kellett szakítanom: „nem koraikak még a koalíciós találgatások?”.

Tagkönyvvircsaft

Csodamód, ezt azonnal megértette. Vörös és feketét ugyanis a Lajtán innen nem Stendhalból tanulják, hanem a szocialista-néppárti koalíció *gemütlich* hétköznapijaiból. A hatalmi ágak mellett (és helyett) ugyanis sajnos magát a hatalmat is fel lehet osztogatni – mármint egymás között, s ez korántsem a népies államelnök és a szociális kancellár kohabitációját jelenti csupán. Az egész (jog)állam feltrancsírozható vörös és fekete hitbizományok sokaságára. Amit mi nómenklatúrának hívunk (nyájas olvasó, emlékszel még-e szóra?) és pártállamnak, itt „tagkönyvgazdaságnak” (*Partei buchwirtschaft*) illetve protekciós „kétpártrendszernek”, mely lenyúluk egészen az utolsó falusi tantestületig. Vannak vörös és fekete bankok, az iparban pedig színes – mint Osztrákiában mondják – „politvállalatok”. Ha az utcánkban szoci az iskolaigazgató, két sarokkal odébb biztosan néppárti kegyenc a direktor.

Elég csak Vranitzky sorsát végigkísérni. A snájdig bankfiú, akit a nép csak *Vranzl*-ként tisztel, Kreisky szociáldemokrata koronahercege; Androsch mellett kezdte titkárként. Majd a *Creditanstalt*mál elnökhelyetteskedett nép-

párti főnök alatt. A szocialista párt később az ugyancsak állami részvénytöbbségű *Länderbank*hoz „támogatta be”, most már elnöknek, néppárti helyettes főlé. Innen emelték ki pénzügyminiszternek röpke három év után. Majdani kancellársága előtt mindössze három akadály tornyosult, három protektora. Bruno kancellár fölött azonban eljárat az idő, Androsch sikkasztott egy nagyot (azóta is pénzügyi zseninek tartják, más oka nem is lehet annak, hogy nemrégiben kooptálták kormányunk tanácsadó testületébe), a pótmegoldás-Sinowatz pedig addig jelentéktelenítette el magát, míg a végén a Waldheim-ügy kapcsán hamis tanúzásért perbe nem fogták. *Vranzla* is rájár a rúd az utóbbi napokban.

Az elmúlt évben az SPÖ már elveszítette két titkárát (adócsalás okán), de le kellett mondania az úgyszintén szocialista parlamenti elnöknek és a belügyminiszternek is (gyilkossággal kevert biztosítási csalást szemléltetett túl közléről). Párttársuk, a jelenlegi pénzügyminiszter széke is inog, ő egy állami vállalat tiltott iráni fegyvereladásai fölött hunyt vélhetőleg szemet. E néhány hónap leforgása alatt volt már egy-két pénzügyi botránya néppárti és szabadságpárti vezéreknek is (nem véletlenül becézik államformájukat az osztrákok *Skandalrepublik*nak), ideje hát, hogy most Vranitzky legyen a célpont. Végielégítve – harsogják címdalaikon a bécsi lapok. Arra céloznak, hogy a kancellár a nyolcvanas években mesés összegű lelépési pénzekhez és vastag nyugdíjhoz jutott vándormadárként repkedve az állami szektorban. *Vranz*nak egyelőre az a gondja, hogy ugyanattól az államtól öregkorára nem tud majd egyszerre banki és kancellári nyugdíjat is húzni. Ám ha mint kormányfőnek sikerülne neki a *Länderbank*ot privatizálnia...

Korrupció, kontraszelektív és merev berendezkedés, viszont stabil és kiszámítható, igaz, egyszersmind sebesen termeli a fundamentalizmust a politikai színpad mindkét végén – vélik a helybéli politikatudósok. A rendszer búvszava a paritás. Most éppen az állami televíziót felügyelő bizottság tagjait számlálgatják újra meg újra hetek óta, hogy ismét helyreálljanak a mindegy-hogy-miért-megbomlott szent pártarányok. Ó, fényes közeljövő! Akinek ez nem konvenió, az persze elmehet a magánszektorba dolgozni. Ámbátor nem árt, ha a privát cégek igazgatótanácsaiban is helyet foglal egy-két befolyásos államférfi...

Azokban a napokban, amikor mi szabadon választott nemigen-szavazatainkra készülődünk, jelentek meg Bécsben az enyhén fasisztoid és sebesen előretörő Szabadságpárt plakátjai a „TV-monopólium? Köszönjük, nem!” párbeszédcskével ellátva. Töprengik, vajon boldog-e a jövőnek az az országa, ahol a szélsőjobb tűntethet effajta jogosan liberális retorikával, melyet ráadásul (és szándékosan) a zöldek klasszikus „*Atomkraft? Nein, danke*” jelszavára rímeltet.

Észreveszem, hogy tudat alatt a „még mindig jobb ez, mint hajdanán volt a lehető világok legjobbjában” kezdetű strófiával nyugtatgatom magam (vö. a Pangloss időszaka), és rögtön dühbe is gurulok. Azért annyira ne legyen csendes ez a forradalom, hogy én továbbra is ösztönösen „second best” megoldásokkal öncenzúrázzam utópiáimat.

Kösz, épp erős

Lélekelemzésre azonban nem maradt sok idő, mert beszélgetőpartnerem föléledt, és csavaros kérdéssel hozakodott elő: „te, azt olvasom a bécsi lapokban, hogy a demokrata ma nálatok népi és magyar, továbbá keresztény, szociális, fiatal és szabad. Mondd, milyen akkor a diktátor?” Eltökéltem, sarjadó népuralmunkon nem foghatnak ki ily könyven. „Mit lehet itt nem érteni!? – lendültem ellentámadásba. Fordítsd meg a jelzőket és kész. Aki úri és idegen, mondjuk mohamedán, netán buddhista származék, itt természetesen az individualista érzelmű öreg rabokra gondolok, az bajosan tagadhatja, hogy restaurációra készül.” „Ezek ellen kell nektek közép-erős elnök?” – replikázott népünk ellensége és az alábbi tantörténettel kedveskedett. Meséje álljon itt saját átköltésében.

Volt egyszer egy leköszönő ENSZ-főtitkárka, aki már régesrég szeretett volna kis hazája (az Elbán túl úgy mondják: *Waldheimat*) prezidentje lenni, de bizony rossz pártra tett szegény, hisz Nagy Bruno és elődei idején nemigen jöhetett szóba fekete elnök a választásokon. De kis Kurt nagy türelemmel viselte a sorsát. Az így termett rózsza díszíti mind a mai napig a *Hofburg*ot, ahova sürgősen be is vonult, amint az idős Bruno és udvartartása egy icipicit népszerűtlenné vált Osztrákiában. Van ennek már három esztendeje is. Igen ám, de Bruno utódja a kancellári székben keményen nekitámadt a vadonatúj elnöknek. Lett is nagy csetepaté belőle. Egy többszörösen idegen úr, bizonyos Mr. Bronfman New Yorkból is angasztotta magát az ügyben. Kurtot azzal vádolták, hogy addigi összes önéletrajzából kifejtette azokat a hónapokat, amelyeket egy csúnya háborúban biztonsági tisztként illír és hellén földön töltött, ám véletlenül sem a partizánok kötelékében.

Háborús bűnök terhelnék? Zsidók deportálása, civilek kínzása, hadifoglyok kivégzése? Ugyan kérem, egyszerű *Mitwissenschaft* mindennemű *Mittäterschaft* nélkül: tudta, de nem tette – hangzik egyelőre a tudós vizsgálóbizottságok felmentő ítélete. Mindazonáltal Kurt, legyen bármily agyafúrt, kezdett kissé kényelmetlenné válni Néppártja és népe számára is. Ausztria kimutatkozott a jobb szalonokból, a nyugati államfők inkább Pestet látogatták, ha nem akarták, hogy sajtójuk csipőből lefaszítázza őket. (Eszes barátném jegyzé meg hajdanán: a legvidámabb barakk hirtelen jobban kezdte érdekelni őket, mint a legvidámabb barokk.) Csakhogy Kurt katonát nem olyan fából faragták, hogy ripsz-ropsz meghátráljon. Eleinte sok balga a jóízűsére igyekezett apellálni, kegyes betegségeket rögtönözve a számára (nekem leginkább a napszúrás tetszett – N. E.), hogy érdemtelenségei elismerése nélkül visszavonulhasson. Ő azonban dacolt a hecckampánnyal és nem csalódott, amikor a „mi majd megmutatjuk annak az *Ausland*nak” helyiérdekű indulatára épített.

Mindvégig tudta persze, hogy alkotmányosan kikezdehetetlen: népszavazással választották, ergo csak a nép válthatja le. Az sem egykönnyen, annyi szent, bármily felséges is legyen az istenadta. Ausztriában holmi százezer aláírással legfeljebb parlamenti vitát lehet kieszközölni, s ha ott nem jön össze a kétharmados többség a népszavazás kiírásához, az elnök hivatalában marad. Elvileg elképzelhető ilyen

túlsúly, ha a két nagypárt ez ügyben is közösen erőltetné meg a fantáziáját. De hát a feketék miért ezen a kínos úton akarnának megszabadulni saját védencüktől, a vörösök pedig mi okból kockáztatnák a parlamenti fiaskót, vagy ha mégis megrendeznék a népszavazást, az országos vereséget? Egyébiránt jól van ez így – mondják pártos körökben, máskülönben – parlamenti szűrő híján – a nép folyton leválthatná önmagát. Patt.

Impeachment, Waldheim-gate? Pusztá feledékenységet? A honatyák csak ne nagyon heveskedjenek, mert az országgyűlés elnökileg föloszlatható, szükségállapot elrendelhető, hadsereg mozgósítható. Matt. Kurt marad. Pedig csak középerős a lelkem.

Elmerengtem. Ha az alulfejlett a magyarban nemcsak azt jelenti, hogy fejletlen, hanem azt is, hogy alul tényleg fejlett, biztos így van ez a középerőssel is. Bár a mi *Emmerichünk* határozottan nem szenved amnéziában. Lefogadom, hogy álmából fölkelve is fújja még a *Társadalmi Szemle* teljes repertóriumát. További különbség közöttük, hogy Waldheim sikeres felderítőtiszt volt a Wehrmachtban, Pozsgaynak viszont – bár fasizmus dolgában minden gyanú fölött áll – veretes mondataival engem például még sohasem sikerült földerítenie. Rádadásul Kurtról mindmáig tartja magát a hír, hogy nem Lakiteleken született, felnőtt korában viszont jókat parolázott egy bizonyos Csermanek úrral.

Royal Orfeum

Talán mégis inkább Ottó? Alig egy hete betévedtem a Habsburg-házba (mely átmenetileg a Páneurópa Unió csöppnyi irodájába zsúfolódott), egy sajtóértekezletre. Visszafogottan royalista érzelmeim itt gyökereznek. Az összes európai államférfiúról az összes európai nyelven folyékonyan adomázó energikus öregurat találtam ott, aki ugyan királyi udvariatlansággal vagy félórát pontatlankodott, de kellemmel esedezett bocsánatunkért. (Most az egyszer kegyeskedtem...) Arisztokrata mivoltára mindössze derékbátort „r” hangjai és úri-huncut mosolya emlé-

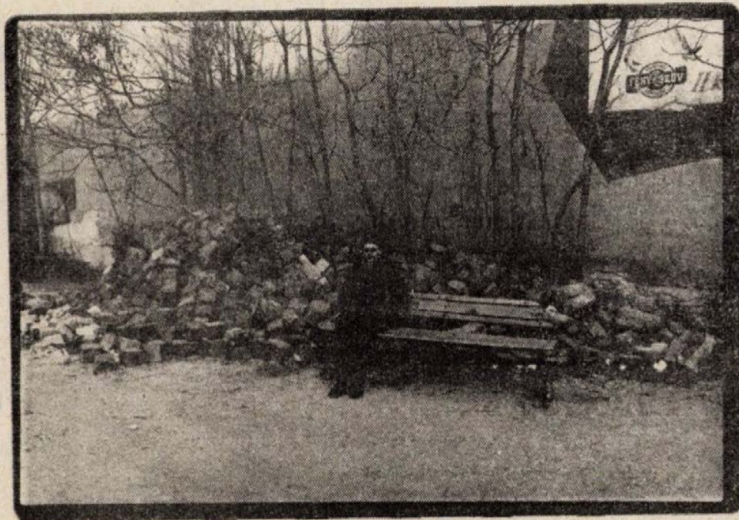
keztetett, egyébiránt világpolgárnak, Habsburzsoának tetszett, legalábbis eurokratának. Mint elmondta, az Európa Tanácsban végigörvendte-szenvedte a királyilag védett spanyol átmenetet, egyszersmind sejtette, hogy lenne néhány ötlete a miénkhez is. Karizmából ehhez képest kissé keveset mutatott, hja, császári sarj létére szegény túl sokáig élt demokráciában.

Akár Magyarországról, akár Ausztriáról kérdezték, a „mi népünk”-kel kezdte válaszát, mégsem volt ómodian császári és királyi ez a többes. Semmit sem gondolt és fontolt meg, szabadon szárnyalt, egy poénért odaadta fele királyságát. Az álnok kérdésekre esetleges elnökségéről Magyarországon mindamellett példás komolysággal felelt: „talán”. Miközben alattvalói áhítattal szemlélttem, egyfolytában azon morfondíroztam magamban, hogy az osztrákok vajon miért nem invitálják magukhoz elnöknek és esengenek segítségéért a Közös Piacba való bejutásukhoz. Azt hiszem, Ottó már azzal is beérett, ha tized olyan jó sajtója lenne a bécsi udvarban, mint a magyar rendeknél. Ki tudja miért, itt európai felbuzdulásai mögött néha bornírt monarchikus vágyakat gyanítanak. Hogy csak 1961-ben volt végre hajlandó beletörődni a trónfosztásba? Hogy nemegyszer fogott bigott royalistákkal együtt párt-szervezésbe alpesi tájakon? Hogy minden egyes államszövetség-terve koronáért kiált? Nem értem, az uralkodó úr első látásra abszolút felvilágosultnak nézett ki. Egyszer már igazán megbocsáthatnák neki a Monarchiában, hogy annak idején nem jöttek valami jól ki Hitler Adolffal.

A *one-man-show* magyar kvaterkázással zárult. Kiderült ugyanis, hogy a közönség fele – akárcsak Ottó polgártárs – még kora gyermekkorában sajátította el nyelvünket. Minek az a fránya német? Az osztrák televízió talpig tiroliban pompázó operatőre például így suttogott át a szoba másik sarkában szorgoskodó hangmérnökéhez: „figyeled Öcsi, milyen klassz az Öreg magyarja?”

Otthon kisfiam fog vállatörő: „hol jártál az este?” „Prezident-nézőben” – felelem kurtán. Merő gyanakvás az arca: „már megint egy új fogkrém!”

Bécs, 1989. december

SZÉPVÖLGYI ÚT, BUDAPEST, ÓBUDA-ÚJLAK